

ПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДМОВА ВІД ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ: ОСОБЛИВОСТІ І ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

ACCEPTANCE AND REFUSAL OF ACCEPTANCE OF HERITAGE: FEATURES AND PROBLEM ASPECTS

Бахур О.В., д.філос. в галузі права,
доцент кафедри господарського та адміністративного права
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Почапська Л.В., студентка I курсу магістратури юридичного факультету
Донецький національний університет імені Василя Стуса

У статті визначено, що прийняття спадщини – це суб'єктивне право спадкоємців, а у випадку визнання спадщини відумерлою – це обов'язок органів місцевого самоврядування. Прийняття спадщини це не лише акт волевиявлення спадкоємця, а й юридичний факт, з яким пов'язано перехід прав і обов'язків від однієї особи до іншої.

Законодавство у сфері спадкування зазнало значних змін з часу введення воєнного стану, останніми з яких внесені Законом України № 3450-IX та Законом України № 3449-IX, що набули чинності 30 січня 2024 року. У статті наголошено на положеннях цих законів, що стосуються саме особливостей прийняття спадщини під час дії воєнного стану.

Розглядаючи питання пропуску строку на прийняття спадщини, впливає те, що законодавець передбачає дві підстави, за яких спадкоємець, який пропустив строк, все ж таки, може прийняти спадщину.

Проаналізовано, як Верховний Суд визначає поважність причин пропуску строку на прийняття спадщини, з чого слідує, що суди по-різному трактують це питання, тобто немає уніфікованої позиції. З огляду на це, запропоновано внести відповідні доповнення до Цивільного кодексу України, де чітко зазначались б поважні причини пропуску строку на прийняття спадщини.

Також наголошено на іншому суб'єктивному праві спадкоємця, яким є відмова від прийняття спадщини. При цьому, важливо розрізняти такі поняття, як відмова від прийняття спадщини та неприйняття спадщини. Цивільний кодекс України також передбачає відмову від прийняття спадщини на користь інших осіб, з чого постає логічне питання: «Чи можуть відмовитись від прийняття спадщини на користь інших осіб спадкоємці, які мають право на обов'язкову частку?».

У дослідженні, наголошено на особливостях відмови від прийняття спадщини неповнолітніми і малолітніми. Також підкреслено, що прийняття або відмова від прийняття спадщини можуть мати місце щодо всього спадкового майна. Зазначено, що у випадку, якщо особа відмовилась від прийняття спадщини, вона все ж має можливість прийняти її, шляхом відкликання заяви протягом строку, встановленого для прийняття спадщини. Підкреслено, що Цивільний кодекс України не містить положень щодо того, чи може відмова від спадщини бути визнана недійсною.

Ключові слова: прийняття спадщини, відмова від прийняття спадщини, спадкоємець, строки, суб'єктивне право, місце відкриття спадщини, спадкове майно.

The article defines that acceptance of inheritance is a subjective right of the heirs, and in the case of recognition of inheritance as dead, it is a duty of local government. Acceptance of inheritance is not only an act of declaring an heir, but also a legal fact that is connected with the transfer of rights and obligations from one person to another.

Legislation in the field of inheritance has undergone significant changes since the introduction of martial law, the last of which were introduced by Law of Ukraine № 3450-IX and Law of Ukraine № 3449-IX, which entered into force on January 30, 2024. The article emphasizes the provisions of these laws, which specifically relate to the specifics of accepting inheritance during martial law.

When considering the issue of missing the deadline for accepting the inheritance, it follows that the legislator provides two grounds for which the heir who missed the deadline can still accept the inheritance.

It is analyzed how the Supreme Court determines the validity of the reasons for missing the deadline for accepting the inheritance, from which it follows that the courts interpret this issue in different ways, that is, there is no unified position. In view of this, it is proposed to make appropriate additions to the Civil Code of Ukraine, which would clearly indicate valid reasons for missing the deadline for accepting inheritance.

Another subjective right of the heir, which is refusal to accept the inheritance, is also emphasized. At the same time, it is important to distinguish such concepts as refusal to accept inheritance and non-acceptance of inheritance. The Civil Code of Ukraine also provides for refusal to accept inheritance in favor of other persons, which raises the logical question: "Can heirs who have the right to a compulsory share refuse to accept inheritance in favor of other persons?".

In the study, the peculiarities of refusal to accept inheritance by minors are emphasized. It is also emphasized that the acceptance or refusal to accept the inheritance can take place with respect to the entire inherited property. It is noted that if a person refused to accept the inheritance, he still has the opportunity to accept it by withdrawing the application within the period established for accepting the inheritance. It is emphasized that the Civil Code of Ukraine does not contain provisions on whether the refusal of inheritance can be recognized as invalid.

Key words: acceptance of inheritance, refusal to accept inheritance, heir, terms, subjective law, place of opening of inheritance, inherited property.

З початку існування і протягом свого історичного розвитку інститут спадкування зазнав кардинальних змін. Наразі цей інститут регулюється Цивільним кодексом України (далі – ЦК України), прийнятим Верховною Радою України у 2004 році, що містить в собі новели спадкового права, які раніше не були прописані в законодавстві. Взявши політичний курс на інтеграцію в Європейський Союз, стає зрозумілим те, що норми вітчизняного законодавства, які регулюють здійснення права на прийняття спадщини, потребують вдосконалення, модернізації і приведення у відповідність нормам міжнародного законодавства.

Варто зазначити, що на практиці виникає чимало проблем, пов'язаних з місцем відкриття спадщини та строками. На сьогодні є багато пропозицій від практиків і науковців щодо внесення змін до книги шостої ЦК України. Нові суспільні явища, що стосуються здійснення права на прийняття спадщини спонукають науковців до введення певних досліджень, а законодавця до внесення змін. Ці зміни найбільшою мірою стосуються теперішньою ситуацією в країні, адже виникли питання щодо процедури спадкування об'єктів, що знаходяться на окупованих територіях або у межах ведення активних бойових дій.

Зміна законодавства зумовила необхідність проведення досліджень, тому особливостям здійснення права на прийняття спадщини присвятили свої праці такі вітчизняні вчені: В. В. Баранкова, В. І. Борисова, О. О. Грінченко, Ю. О. Заїка, В. А. Залізняк, В. В. Комаров, О. М. Клименко, М. Б. Кравчик, Р. А. Майданик, О. І. Нелін, О. П. Печений, О. А. Підпригопа, С. Я. Рабовська, З. В. Ромовська, Є. О. Рябоконь, І. Я. Федорович, Н. В. Фомічова, Є. О. Харитонов, В. Ю. Чуйкова, Я. М. Шевченко, В. Л. Яроцький та інші.

Та попри велику базу наукових праць існує нагальна потреба в аналізі законодавства, що стрімко змінюється, а також дослідженні практики застосування цього законодавства.

Серед суб'єктивних прав спадкоємців основним є право прийняття спадщини або відмови від прийняття. Варто зазначити, що це є саме право спадкоємця, а не обов'язком. У цьому твердженні є один виняток – коли спадщина визнається судом відмерлою, то територіальна громада зобов'язана прийняти таку спадщину (ст. 1277 ЦК України). Право спадкоємця прийняти або не прийняти спадщину закріплено в ч. 1 ст. 1268 ЦК України [1].

Поняття «прийняття спадщини» не міститься в національному законодавстві, тому варто звернутися до правової доктрини. Як пояснює Ю. О. Заїка, право на прийняття спадщини є суб'єктивним цивільним правом, зміст якого полягає в тому, що спадкоємцю надається альтернатива: прийняти спадщину або відмовитися від неї. Право на спадкування, як і кожне суб'єктивне право, надає особі певні можливості [2, с. 17].

І. Я. Федорович зазначив, що здійснення права на прийняття спадщини здійснюються лише шляхом відповідного волевиявлення особи, а саме шляхом вчинення одностороннього правочину спадкоємцем (подання заяви), тоді як презумпції прийняття спадщини, встановлені ч. 3, 4 ст. 1268 ЦК України, закріплені з метою охорони прав та законних інтересів спадкоємців, а не передбачені як альтернативний спосіб прийняття спадщини [3, с. 21]. Однак, варто зауважити, що прийняття спадщини – це не лише акт волевиявлення спадкоємця, а й елемент юридичного складу – юридичний факт, з яким пов'язано перехід прав і обов'язків від однієї особи до іншої.

З огляду на позиції вчених, прийняття спадщини – це суб'єктивне право спадкоємця, яке реалізується через волевиявлення такої особи, шляхом написання заяви про прийняття спадщини, наслідком чого є перехід прав і обов'язків від однієї особи до іншої.

Щодо особливостей прийняття спадщини, то згідно зі ст. 1268 ЦК України спадкоємець, який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом встановленого строку він не заявив про відмову від неї. Якщо ж спадкоємець на час відкриття спадщини не проживав постійно із спадкодавцем, але бажає прийняти спадщину, він має подати нотаріусу або в сільських населених пунктах – уповноваженій на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування заяву про прийняття спадщини. Заява про прийняття спадщини подається спадкоємцем особисто. Особа, яка досягла чотирнадцяти років, має право подати заяву про прийняття спадщини без згоди своїх батьків або піклувальника, але від імені малолітньої, недієздатної особи таку заяву подають її батьки (усиновлювачі), опікун. Звісно ж, особа, яка подала заяву про прийняття спадщини, може відкликати її протягом строку, встановленого для прийняття спадщини (ст. 1269 ЦК України).

На цьому етапі часто виникають проблеми з пропуском строків прийняття спадщини. Для прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини. Якщо виникнення у особи права на спадкування залежить від неприйняття

спадщини або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями, строк для прийняття нею спадщини встановлюється у три місяці з моменту неприйняття іншими спадкоємцями спадщини або відмови від її прийняття. Якщо строк, що залишився, менший як три місяці, він продовжується до трьох місяців (ст. 1270 ЦК України). Спадкоємець, який протягом встановленого строку не подав заяву про прийняття спадщини, вважається таким, що не прийняв її (ч. 1 ст. 1272 ЦК України), але це не означає, що він вже не може прийняти її.

У законодавстві є дві підстави, за яких спадкоємець, який пропустив строк, все ж таки, може прийняти спадщину: за письмовою згодою спадкоємців, які прийняли спадщину, спадкоємець, який пропустив строк для прийняття спадщини, може подати заяву про прийняття спадщини нотаріусу або в сільських населених пунктах – уповноваженій на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини; за позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, суд може визначити йому додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини (ч.ч. 2, 3 ст. 1272 ЦК України).

Якщо з першою підставою в основному проблем не виникає, то з визнанням додаткового строку все набагато складніше. Верховний Суд (далі – ВС) у постанові від 13 березня 2020 року по справі № 314/2550/17 визначив у яких випадках строк прийняття спадщини буде вважатися пропущеним з поважних причин. Серед поважних причин вказані такі: тривала хвороба спадкоємців; велика відстань між місцем постійного проживання спадкоємців і місцем знаходження спадкового майна; складні умови праці, які, зокрема, пов'язані з тривалими відрядженнями, в тому числі закордонними; перебування спадкоємців на строковій службі у складі Збройних Сил України; необізнаність спадкоємців про наявність заповіту [4].

Проблематикою в цьому випадку є доведення такої причини, як необізнаність спадкоємців про наявність заповіту, оскільки, якщо попередні чотири можна довести певними документами, то цю підставу підтвердити доказами майже не можливо.

Слід зазначити, що з цього питання позиція ВС неоднозначна, а в деяких випадках є протилежною та навіть суперечливою. Так, у постанові від 22 грудня 2021 року у справі № 703/4978/19 ВС зауважує, суд першої інстанції дійшов правильного висновку про наявність об'єктивних, непереборних, істотних труднощів для подання позивачем заяви про прийняття спадщини в межах передбаченого законодавством строку, зокрема те, що він не проживав спільно зі спадкодавцем, не мав спільного побуту, не знав про заповіт на своє ім'я і дізнався про нього вже після спливу передбаченого законом строку для прийняття спадщини, нотаріус про заповіт позивача не повідомив, що свідчить про поважність причини пропуску такого строку [5].

Іншу думку ВС висловив у постанові від 18 січня 2018 року у справі №198/476/16-ц, у правовій позиції зазначено, що у випадку, якщо ж у спадкоємця перешкод для подання заяви не було, а він не скористався правом на прийняття спадщини через відсутність інформації про смерть спадкодавця, то правові підстави для визначення додаткового строку для прийняття спадщини відсутні [6].

При вирішенні питання щодо надання додаткового строку для прийняття спадщини, суд повинен дослідити усі обставини справи. Наприклад, відповідно до правової позиції ВС у справі № 314/2550/17 від 13 березня 2020 року, поважною причиною пропуску строку для прийняття спадщини були визнані народження дитини спадкоємцем незадовго до смерті спадкодавця, її лікування в умовах стаціонару в період строку для подання заяви про прийняття спадщини [4]. Цей приклад ще раз доводить, що питання визнання причин поважними в кожному

окремому випадку покладається на розгляд суду, а тому не можуть бути загальними та однозначними для усіх учасників.

Отже, визнання строку прийняття спадщини, пропущеним з поважних причин є актуальною проблемою, оскільки аналіз судової практики вказує на те, що суди по-різному визначають поважність причин. Це є прогалиною в законодавстві, яку потрібно усунути шляхом прийняття норми, яка б містила чіткий перелік поважних причин пропуску строку.

У зв'язку із зазначеним, слід закріпити на законодавчому рівні поважні причини пропуску строку на прийняття спадщини, а саме доповнити ст. 1272 ЦК України частиною четвертою наступного змісту: «Поважними причинами пропуску строку на прийняття спадщини є: тривала хвороба спадкоємців, що підтверджена належними доказами; перебування спадкоємців за кордоном під час відкриття спадщини і наявність об'єктивних причин, з-за яких такі особи не могли прийти для прийняття спадщини у визначені законодавством строки; складні умови праці, які, зокрема, пов'язані з тривалими відрядженнями, в тому числі закордонними; проходження спадкоємцями військової служби; неповідомлення нотаріусом або уповноваженою особою спадкоємців про відкриття спадщини; неправильне роз'яснення нотаріусом або уповноваженою особою порядку спадкування; приховування факту смерті від спадкоємців та інші обставини визначені судом поважними». Цей перелік не може бути вичерпний, адже кожна справа є індивідуальною, і законодавство не може передбачити всі обставини, які визначатимуться як поважні причини пропуску строку на прийняття спадщини.

Варто зазначити, що війна вплинула на всі сфери життя українців, зокрема й на правовідносини, що виникають у спадковому праві. З початком повномасштабного вторгнення РФ, законодавство потребувало адаптації під реальні, в тому числі і у сфері спадкових відносин.

З того моменту зміни вносились неодноразово, але останніми, що врегульовують такі відносини, є Закон України від 08.11.2023 № 3450-IX «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо вдосконалення порядку відкриття та оформлення спадщини» (далі – Закон 3450-IX) [7] та Закон України від 08 листопада 2023 року № 3449-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку відкриття та оформлення спадщини», які набули чинності 30 січня 2024 року (далі – Закон 3449-IX) [8].

Закон України № 3450-IX фактично повертає положення ст. 1221 ЦК України до редакції, яка була чинна до 22 травня 2023 року, згідно з якою місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця. Якщо місце проживання спадкодавця невідоме, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження нерухомого майна або основної його частини, а за відсутності нерухомого майна – місцезнаходження основної частини рухомого майна. Якщо спадкодавець мав останнє місце проживання на території іноземної держави, місце відкриття спадщини визначається відповідно до Закону «Про міжнародне приватне право» (п. 1 Закону України № 3450-IX). За редакцією від 22 травня 2023 року, місцем відкриття спадщини вважалось місце подання першої заяви щодо спадщини [8].

Таке формулювання є правильним, оскільки місце відкриття спадщини не повинно залежати від волі спадкоємців та інших осіб, які мають відношення до спадщини, а саме від саме від факту смерті спадкодавця.

Згідно з новою редакцією п. 19 Прикінцевих та перехідних положень ЦК України, у період дії воєнного стану в Україні, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України

«Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, перебіг позовної давності зупиняється на строк дії такого стану (в редакції згідно п. 1 ч. 2 Закону № 3450-IX). Зупинення перебігу строку позовної давності на цей час після його закінчення дозволяє забезпечує право на судовий захист осіб, які внаслідок обставин, пов'язаних з війною та воєнним станом, не могли в повній мірі реалізувати таке право.

У п. 20 Прикінцевих та перехідних положень ЦК України регламентовано, що у період дії воєнного стану та протягом двох років з дня його припинення або скасування у випадку, якщо смерть фізичної особи зареєстрована пізніше ніж через один місяць з дня смерті такої особи або дня, з якого її оголошено померлою, строки обчислюються з дня державної реєстрації смерті особи (в редакції згідно п. 2 ч. 2 Закону № 3450-IX).

Пунктом 21 Прикінцевих та перехідних положень ЦК України закріплено, що у період дії воєнного стану в Україні та протягом шести місяців з дня його припинення або скасування у випадку, якщо місцем відкриття спадщини є населений пункт непідконтрольної території заяви про прийняття спадщини та інші заяви щодо спадщини подаються нотаріусу незалежно від місця відкриття спадщини.

У таких випадках вчинення нотаріальних та інших дій нотаріусом щодо спадщини та спільного майна подружжя (колишнього подружжя) в межах спадкової справи здійснюється за місцем подання першої заяви. Якщо місцем подання першої заяви є такі населені пункти, вчинення нотаріальних та інших дій нотаріусом щодо спадщини та спільного майна подружжя (колишнього подружжя) в межах спадкової справи здійснюється за місцем подання першої заяви про видачу свідоцтва (в редакції згідно п. 2 ч. 2 Закону № 3450-IX).

Закон № 3449-IX вносить зміни до Законів України «Про нотаріат», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» і «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції». Закон № 3449-IX приводить положення цих законодавчих актів у відповідність до внесених Законом № 3450-IX змін до ЦК України [9].

Варто зазначити, що за законодавством України спадкування визначається як універсальне правонаступництво. Тобто, спадщину можна або прийняти повністю, або відмовитися від неї взагалі.

Н. В. Фомічова зазначає, що є два способи відмови від прийняття спадщини: 1) фактична відмова, тобто неприйняття спадщини протягом строку для прийняття спадщини; 2) юридична відмова – подання заяви нотаріусу про відмову від прийняття спадщини [10, с. 93]. Однак з такою думкою важко погодитись, оскільки це є два абсолютно різні поняття, які потрібно розрізняти.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 1272 ЦК України, якщо спадкоємець протягом встановленого строку не подав заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв її. Отже, неприйняття спадщини – це відсутність виявлення волі спадкоємця щодо спадщини. Спадщина вважається неприйнятою лише по закінченню строку на прийняття спадщини. При цьому, відмова від спадщини передбачає свідомий акт волі спадкоємця, здійснений у визначений строк для прийняття спадщини.

Варто зазначити, що відмова від спадщини здійснюється шляхом подання заяви про відмову від прийняття спадщини нотаріусу або в сільських населених пунктах – уповноваженій на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини. Відмова від прийняття спадщини є безумовною і безастережною (ст. 1273 ЦК України), тобто спадкоємець не може відмовитися від спадщини з настання певних обставин.

Здійснити своє право на спадкування після відмови від нього спадкоємець може шляхом відкликання заяви про відмову від прийняття спадщини протягом строку, встановленого для її прийняття, та подачі у встановленому порядку заяви про прийняття спадщини. Згода органу опіки та піклування для відкликання такої заяви батьками, усиновлювачами, опікунами малолітньої особи, опікунами недієздатної особи не потрібна (ч. 6 ст. 1273 ЦК України).

Щодо особливостей відмови від прийняття спадщини, то фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена, може відмовитися від прийняття спадщини за згодою піклувальника і органу опіки та піклування (ч. 3 ст. 1273 ЦК України). Подібне правило застосовується і до неповнолітніх осіб, як зазначено в ч. 3 ст. 1273 ЦК України, неповнолітня особа віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років також може відмовитися від прийняття спадщини, але в даному випадку діє інше правило, аніж при прийнятті спадщини, оскільки це можливо лише за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника і органу опіки та піклування.

В. А. Залізник зазначає, що відмова від прийняття спадщини може бути або «безадресною» або зроблена на користь іншого спадкоємця. При цьому «адресат відмови» визначається залежно від того, хто відмовляється від спадщини [11, с. 28].

Так, для спадкоємця за заповітом у ч. 1 ст. 1274 ЦК України передбачено право відмовитися від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця за заповітом. Якщо спадкування здійснюється за законом, то спадкоємець має право відмовитися від прийняття спадщини на користь будь-кого із спадкоємців за законом незалежно від черги (ч. 2 ст. 1274 ЦК України). Є деякі позитивні аспекти такої позиції законодавця, оскільки черги спадкоємців, передбачені ЦК України, встановлені законодавцем за ступенем кровного споріднення, проте зазвичай, це не завжди свідчить про близькі родинні відносини із спадкодавцем. Це положення законодавства враховує можливість, що спадкоємець може мати свої власні бажання щодо розподілу майна після його смерті, незалежно від черг спадкоємців, визначених ЦК України.

Спадкоємець за заповітом не може відмовитися на користь спадкоємця за законом, оскільки він нібито пов'язаний волею заповідача, який розпорядився майном на свій розсуд [12, с. 1048]. Відповідно до ч. 4 ст. 1274 ЦК України, якщо заповідач підпризначив спадкоємця, особа, на ім'я якої складений заповіт, може відмовитися від спадщини лише на користь особи, яка є підпризначеним спадкоємцем [1].

Варто зазначити, що прийняття і відмова від прийняття спадщини можуть мати місце щодо всього спадкового майна. Спадкоємець не вправі прийняти одну частину спадщини, а від іншої частини відмовитись (п. 3.12 глави X розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України) [13].

Проблемним аспектом в цьому питанні є те, що нормами ЦК України положень про відмову від прийняття спадщини не передбачено, чи має можливість спадкоємець, який успадковує обов'язкову частку, відмовитися від неї. Це питання потребує законодавчого врегулювання в силу своєї важливості. Враховуючи те, що право на обов'язкову частку в спадщині пов'язане з працездатністю або неповноліттям особи тому відмова від нього буде суперечити основному його призначенню – забезпечити захист уразливих категорій населення.

Відмова від прийняття спадщини, як і будь-який інший правочин породжує певні наслідки:

1. Якщо від прийняття спадщини відмовився один із спадкоємців за заповітом, частка у спадщині, яку він мав право прийняти, переходить до інших спадкоємців за заповітом і розподіляється між ними порівну.

2. Якщо від прийняття спадщини відмовився один із спадкоємців за законом з тієї черги, яка має право на спадкування, частка у спадщині, яку він мав право прийняти, переходить до інших спадкоємців за законом тієї ж черги і розподіляється між ними порівну.

При цьому, що відмова спадкоємця за заповітом від прийняття спадщини не позбавляє його права на спадкування за законом (ст. 1275 ЦК України).

З огляду на зазначене вище, постає питання «Чи може відмова від прийняття спадщини бути визнаною недійсною?». Це є ще одною прогалиною, адже ЦК України не містить чітких вказівок на це. Однак, аналізуючи цивільне законодавство, можна зробити висновок, що відмова від спадкування, який і будь-який інший правочин, може бути визнана недійсною, якщо вчинена під впливом помилки, обману, насильства, тяжкої обставини (ст. ст. 225, 229–231, 233 ЦК України) [1].

Отже, досліджуючи такі питання можна дійти наступних висновків.

Право на прийняття спадщини є суб'єктивним цивільним правом, зміст якого полягає в тому, що спадкоємцю надається альтернатива: прийняти спадщину або відмовитися від неї.

Актуальним залишається питання визнання судом строку прийняття спадщини, пропущеним з поважних причин, оскільки аналіз судової практики вказує на те, що суди по-різному визначають поважність причин. З метою вирішення цієї проблеми висловлена пропозиція про доповнення Цивільного кодексу України відповідними положеннями, які чітко визначатимуть, що вважається «поважною причиною» для пропуску строку прийняття спадщини.

Незважаючи на наявні прогалини і нечіткість в певних питаннях, законодавець зробив значні кроки у напрямку розвитку та удосконалення цивільного законодавства в сфері здійснення права на прийняття спадщини. Значні зміни пов'язані із введенням воєнного стану, ці норми спрямовані на захист прав осіб, які внаслідок війни не можуть вчасно і повною мірою реалізувати свої права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 23.04.2024).
2. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: Становлення і розвиток. Монографія. Вид. 2, К.: КНТ, 2007. 24 с.
3. Федорович І. Я. Здійснення права на спадкування за цивільним законодавством України. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів. 2018. 236 с.
4. Постанова Верховного Суду від 13 березня 2020 року у справі № 314/2550/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88232349> (дата звернення 23.04.2024).
5. Постанова Верховного Суду від 22 грудня 2021 року у справі № 703/4978/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102221522> (дата звернення 21.04.2024).
6. Постанова Верховного Суду від 18 січня 2018 року у справі №198/476/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71779934> (дата звернення 21.04.2024).
7. Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо вдосконалення порядку відкриття та оформлення спадщини: Закон України від 08 листопада 2023 року № 3450-IX. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3450-20#Text> (дата звернення 18.04.2024).

8. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку відкриття та оформлення спадщини: Закон України від 08 листопада 2023 року № 3449-IX. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3449-20#Text> (дата звернення 18.04.2024).
9. Корнієнко М. Вдосконалення порядку відкриття та оформлення спадщини: що змінили нові закони. Веб-сайт «Liga zakon». 30.01.2024. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/225251_vdoskonalennya-poryadku-vdkrittta-ta-oformlennya-spadshchini-shcho-zmnili-nov-zakoni (дата звернення 18.04.2024).
10. Фомічова Н. В. Гарантії здійснення права на відмову від прийняття спадщини за Цивільним кодексом України. *Часопис цивілістики: науково-практичний журнал*. Випуск 17. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса. 2014. 240 с. URL: http://cj.nuoa.od.ua/archive/17/17_2014.pdf#page=92 (дата звернення 23.04.2024).
11. Залізняка В. А. Правові аспекти відмови від прийняття спадщини. *Спадкування в Україні: збірник матеріалів міжкафедрального круглого столу*. Київ. 2014. 108 с. URL: <https://www.naiu.kiev.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zaxodi/zbirniki/zbir-spadkuv1004.pdf#page=28> (дата звернення 24.04.2024).
12. О. О. Кот, Т. В. Боднар, С. І. Шимон та ін. *Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця*. 3-тє вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2008. Т. 2. 1088 с.
13. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> (дата звернення 18.04.2024).